

בְּאַסְפֵּקְלֵרִיָּה זַעִירָה

תשקיף הספרות העתית במדינת ישראל

בהן בתוך שאר השומעים. שם רשם הרושם את ההרצאה ממחברתו, מחברת תלמיד בית-המדרש למורים.*

יוסף ורד, אחד העולים החדשים מפולין, מספר על מניעה ובעיותיה של עליה זו. בסיכומו התמציתי נתפס העיקר ("מולד", תשרי):

"העליה החדשה מפולין איננה, בחלקה המכריע, עליה מתוך מניעים רעיוניים יהודיים. מגיעים לארץ אנשים, שבצורה הנחרצת ביותר נשתחררו מאהדתם לקומוניזם ולרוסיה הסובייטית, אך עם זה הסתלקו גם מכל אמונה. ברבים מהם דלל המעיין היהודי זה כבר, ואין להם דבר להתליפו. סולדים הם מכל אשר ריח פוליטיקה גודף ממנו, וכל תשוקתם לזכות במעט שקט ולהיות נתונים לעצמם ולעבודתם. נסיונם של אנשים אלה הולכים דרך כל המשרפות, שבהן נשרפו גם כל הרעיונות וההרגשות הנאצלות. ממילא מובן שאנשים אלו לא יהיו קלים להשתרש בארץ ובחייה הרעיוניים. התהליך, בדומה להחלמתו של החולה, יהא בהדרגה וביסורי-ים. אך בהימצא די אורך-רוח — יבוא".*

בעתונונו דנים באפשרות של קשירת יחסים דיפלומטיים עם גרמניה המערבית. יש, כמובן, מחייבים ושוללים. ב"הפועל

אין דעתו של אריה אבנרי נוחה ממשוררניו הצעירים, שאת שירתם הוא מקיף במרכאות: בהשוותו את סגנונם לנוסח "אץ קוצץ" המפורסם, הוא ממשיך ושואל ("מבפנים", תשרי):

"יתכן שאותו סגנון, אץ קוצץ' היה הכרח זמנו, כעין, לשון-מחלת' המאפשרת לשפוך את הזעם על רשעות הגויים ועל אכזריותם, ולהתפלל למפלת האויבים; אולם מה טעם יש בימינו, בלשון ובסגנון שירי הנהירים ליחיד סגולה בלבד? שירה המניחה מראש את הצורך בעבודת פיענוח מייגעת והגותנת בלהטוטיה מסתור למגבבי מלים ודימויים, אשר אחרי כל העמל המושקע בהכנתם מתגלה, שהמלך הוא ערום?"*

ב"בצרון" (חוב' תמוזאב) הבאתי קטעים מהרצאת י. ת. ברנר ש"שימש בהוראה בבית המדרש בירושלים", מתוך מחברת שגשמרה "אצל אחד משומרי לקחו". את הנתונים הנ"ל לקחתי מהערתו של המלבה"ד ב"מבפנים גים" (חוב' אייר). והנה בחוב' "מבפנים" האחרונה (תשרי) מובא תיקון בזה"ל: "למען הדיוק יש לציין, כי יח"ב לא היה מורה בבית המדרש למורים בירושלים, אלא נשא בשנות תרע"ג—תרע"ד הרצאות על הספרות העברית בבית העם בירושלים או בבנין ביהמ"ד, בשעות הערב, והתלמידים השתתפו

דיים, אין משמעותו ריקונו מערכים, מאי דיאות, מאידיאלים. אדרבה, פירושו בקשת הערכים במקום הנכון ובדרכים הנכונות, פירושו התגלמותו של היהודי בשלימותו המאקסיקאלית במחזאי, בשחקן, בקהל".

ואילו ברוך קרוא קובע (עורך הודף לספר רות ב"הבוקר" ומבקר-התיאטרון שלו): "יעודו של המחזה המקורי כיעודה של ספרותנו בכלל צריך להיות, ביחוד בדורנו ובארצנו, לא אמנות לשם אמנות אלא אמנות של חינוך ועידוד ומאמץ להחייאת צורות לאומיות".

*

ב"הדים", בטאון הקיבוץ הארצי השומר הצעיר (חוב' תשרי) מתפרסם שיר בשם "בגדי המלך החדשים" מאת מרדכי אמיתי. אגדת אנדרסן הנפלאה מקבלת כאן משמעות חדשה, אקטואלית, האופיינית להתפכחותם של אנשי מפ"ם מאמונתם העיוורת במשטר הסובייטי. והרי ביתו הראשון של השיר:

"יסופר בכפרים וקריה / ויגיד בביקתות ההלך. / איך קצרה הערמה את פריה / בעוון רהבו של המלך / ותומת הפתאים לו שריה / וחונף יועץ ושר-פלך / וכסילות שעמדה במריה — / והמלך עירום ועריה".

*

מצויים אצלנו סופרים המלעיגים על השימוש בפסוקים. הם דורשים להשתמש בלשון פשוטה, בהירה, ואילו בפסוקים הם רואים סימנים של שיגרה ומליצה. כלפיהם טוען א. שטיינמן ("דבר", ל' תשרי):

"בהימלטם מפח הפסוק שבכתב הם גופ' לים בפחת הפסוק שבעל פה, ובולזולם בלשון חכמים הם מקבלים על עצמם את מרותה של לשון הדיוטות ונגררים אחרי מליצות הרחוב. הסלנג הישראלי נוטל גם כן מן המוכן ברחוב השכן ונכשל הן בשיגרה עקרה והן בזמורה זרה. המשלב פסוקים ללא ניפוי מהלך על קביים. והמדירים עצמם הנאה מן הפסוק אין להם אפילו קב משלהם. הם מטפסים ועולים בהרים תלולים אף במקומות של מישור".

הצעיר" (כ"ז תשרי) ניתן מקום לשתי הדעות המנוגדות. כותב ישראלי גורי: "העם הגרמני הולך ונעשה כוח בעל משקל רב על כפות המאזנים של תהליכים היסטוריים, וכל אשר עינים בראשו — מן ההכרח שיסיק מסקנות במוקדם או במאוחר, ויכלכל מעשיו מתוך ראייה מפוכחת של המציאות המשתפת במלחמת העצבים בין איתני עולם".

טוען לעומתו א. רמוני: "אין אנו מתעל-מים מקיומה של גרמניה חזקה, — ואין אנו מנסים לבנות חומה בינינו. בין ידיינו גמנים גרמנים בודדים שאנו מכבדים אותם. אנו יודעים להעריך את אומץ לבם של אלה, הקובעים את המדיניות של הרפובליקה הפדראלית, שלא נרתעו מאימי הערבים ומהתנגדות חזקה מבפנים והחליטו ללכת אחרי צו מצפונם ולפצות אף במשהו את הקרבות של השלטון הקודם. אולם אל ידרשו מאתנו להרחיב ולפתח את יחסינו עם גרמניה. זה למעלה מכוחנו. לזה לא נוכל להסכים. יש גבול, ואת הגבול הזה לא נוכל לעבור".

*

ב"מאזנים" (חוב' תשרי) נמשך הדיון "על המחזה המקורי". הפעם משתתפים בו שני במאים. ושני מבקרים. אומר משה הלוי (במאי "אוהל"): "כל מחזה ראוי לשמו יעודו חינוכי-תרבותי. — אך המחזה המי קורי אין לצמצם ערכו בתחומי הצופה הישראלי, הואיל והוא מעורר ענין אצל היהודים בתפוצות ובמידה מסויימת גם אצל עמים אחרים, כאשר במותינו מופיעות בתוך לארץ". יוסף מילוא (במאי התיאטרון הקא-מרי) מדבר על חסרונו של מחזה מקורי דעיוני, כלומר: "חסרים אנו את המחזאי היודע להעניק חיים על הבמה לא רק לעלילה מרתקת, אלא היודע גם באמצעותה להעלות על הבמה רעיונות והתנגשות רעיונית".

טוען עזרא זוסמן (מבקר-תיאטרון ב"דבר"): "יש לשחרר את המחזה המקורי — מעומס היעודים (גם מן היעודי הזה לשעשע את הקהל). — שיחרורו של המחזה מיעוד-

יושבים אנשי המעשה ומבקשים פתרונות. אך אנשי החזון בשלהם: יש להעמיק את החזון, להאדירו, שבלעדיו אין תקומה ואין טעם להווייה הקיבוצית. ב"עמודים", בטאון הקיבוץ הדתי (חוב' חשון), כותב מאיר אור:

"בכל הויכוח הזה אסור לנו לשכות, שהמשק הקיבוצי אינו, משק' בלבד. הוא בראש וראשונה חזון חברתי ולאומי (ובש' בילנו גם חזון דתי) גדול שתפקידים כבימים עומדים בפניו גם כיום. לא נוכל לחנך נוער לקבוצה, לא נוכל לחנך את בנינו שימשיכו בדרכנו אם לא נגלה בפניהם את החזון".

זוהי תופעה משמחת: בזיקה למפעל הקיבוצי אין הבדל בין אנשי השומר הצעיר והפועל המזרחי. אלה ואלה דבקים בו באהבה ובמסירות.

*

ב"חירות" (כ"א חשון) סוקר סופר מיוחד את מעמדם של "יהודים בספרות האמריקנית החדשה". עם הבלטת הישגיהם הגדולים מציין הכותב גם את השלילה המלווה אותם: ברובם אינם יונקים ממקורות עמם. "מבלי שהתעלמו מהשפעת היהדות על כתיבתם, מביטים הסופרים האלה על היהודי במבט ציוני ואימפרסונאלי של משקיפים מהצד. הם אינם רגישים לצער ולשמחה שהיו מנת חלקם של מאה דורות של אחים נעים ונודים". והכותב מסכם:

"אין גבול לפוטנציאל היצירה של הסופרים היהודים באמריקה. הם עתידים להשיג תוצאות אף יותר חיוביות משהשיגו עד כה. ברם, גדלותם האמיתית תלויה במידה רבה ברצונם לשוב ולצלול בים מורשתם הטבעית שעיצבה חלק כה חשוב מזייתם וכשרונם. אם יעשו זאת יש להניח, כי יעשירו עושר רב את הספרות האמריקנית והאנגלית וכן את היהדות עצמה".

*

דומה, פרשת "הזקנים והצעירים" אקטור אלית תמיר, וכל דור חוזר עליה בצורות שונות. גם במדינת ישראל מתעורר מדי פעם

בקיבוצים גברה הכמיהה למסורת. ודוק: לא לדת ולמצוותיה, אלא למנהגות, לארחות-חיים מגובשים. והיו קיבוצים — מיסוד מפא"י, שערכו השנה, זו הפעם הראשונה, תפילה בציבור בימים הנוראים. ב"הארץ" (י"ח חשון) מספר יהודה אריאל על פנישתו עם חבר-משק ותיק, שאמר לו בין השאר: "כולנו יחד נצטרך לשבת על מדוכה זו ולמצוא את הדרך הנאותה, דרך של מסורת יהודית, במיוחד בימי מועד ושבחה, כשם שכל עם יש לו חגים בעלי תוכן. לגבי המועדים — פסח, שבועות וסוכות, ישנה משמעות חקלאית המנוצלת יפה במשקים על ידי החניגות בשדה ובגורן. אולם ראש השנה ויום כיפור הם ימים שאין בהם לא תוכן ולא משמעות לגבי הדור הצעיר הגדל במשק".

*

מלאו 75 שנה להופעת מחברתו הידועה של ד"ר פינסקרי. תאריך זה נותן לברוך קרוא את ההזדמנות לתהות על דרכנו ולשאל: האם השגנו את המטרה שהציב לנו פינסקרי? והוא משיב ("הבוקר", י"ד חשון): "האמנות שלנו כולה חיקוי, אנו שומעים רק צלילים זרים, תרבותנו היא שניים תרגום ואחד מקרא, רוב יצירתנו נוטה לגוף של בינלאומיות או של שלילת הלאומיות. אנו מעדיפים מולדת שגיה או כמה מולדות אחרות. הגיעו הדברים לידי כך, שיש לטכס עצה כיצד להקנות תודעה יהודית. בילדי נכרים נשפיק ואין נחת. חסרה לנו אבטור-אמנציפאציה".

העלמת האמת אסורה, אך לא פחות מכך אסורה הגוזמה, אסורה הקינה שלא במקומה. וכי מה פירוש "אנו מעדיפים מולדת שגיה או כמה מולדות אחרות"? ומה אמת יש באמירה: אנו שומעים רק (!) צלילים זרים? זוהי גדישת סאה, שאפילו יש בה גרגר של אמת — ההפרזה מקפחתו.

*

על המשק הקיבוצי עובר משבר כספי קשה. כיצד להתגבר עליו? על מדוכה זו

מי גשם, והיינו נוסעים בעגלות תרומות לסוסים כמו בימי מנדלי עליו השלום, במקום לנסוע ברכבות חדישות, רפודות קטיפה, הטסות כבדוקים בכבישים ובמסילות הברזל. אל לו, לדור החדש, להתפלל למותו של הדור שהקיץ, או לו למי שממתין למות אבותיו; המטפח תקוות ממין זה ומקווה להתעשר בירושות לא לו, אינו בן לספרות העברית ולא יורש לאומה העברית".

ב. י. מ—י

דיון מסביב לנושא זה, על גילוייו בחיים ובספרות. במסיבה שנערכה לכבודו ע"י מרכז הסדרות המורים טוען ז. שניאור ("הד החינוך, כ"ז חשון):

"הרי כל ספרות זוהי המשך תמידי של עם חי הפושט צורה ולובש צורה. במקום בו נפסק החוט של הקודמים, שם מתחיל להשתור החוט החדש. אילו היינו מתחילים תמיד מאלף-בית זה, כי אז היינו עומדים גם עכשיו בירושלים על באר שבה שמורים

ספרים שנתקבלו במערכת

אשכנזי, ד"ר טוביה, הבדוים, מוצאם, חייהם ומנהגיהם. בצירוף תמונות, טבלאות ומפה. ספרית דני למדע פופולרי, ספר 35, הוצאת ראובן מס, ירושלים, תשי"ז, 222 ע"י דייקן (דיקשטיין), פלטיאל, דיני עונשין בישראל ובעמים, בעבר ובהווה. חלק ראשון, מהנורה שניה, מורחבת ומתוקנת. הוצאת בית הספר הגבוה למשפט ולכלכלה בתל-אביב, 1955, 326 ע"י.

ביילין, אשר, כתבים נבחרים, הוצאת אגודת הסופרים העברים ליד "דביר". 254 ע"י. תוכן: ג. שופמן — אשר ביילין; יוחנן טברסקי — תולדותיו; שלום עליכם; בתקופת "המעורר"; אלמון; הטבילה; באותם הימים השחורים; רצח; בלימה; בנים לגבולם.

כהן, י. ל., יידישע פאָלקסלידער מיט מעלאָדיעס. צונויפגענומען און פון דאָס גיי צרויסגעגעבן דורך מאַקס וויינרייך. יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט—יוו"א, גיריארק, 1957, 559 ע"י.

גשר, רבעון לשאלות חיי האומה, 4—5, קיץ 1955, 4 (7) שנה שניה, טבת תשי"ז, 1 (10) שנה שלישית, ניסן תשי"ז. בהוצאת ההנהלה הישראלית של הקונגרס היהודי העולמי. חברי המערכת: יוחנן באר, שמעון הלקין, ישעיהו אביעד, אריה טרסקובר, רפאל מאהר, ישעיהו קלינוב.

אלבק, חנוך, ששה סדרי משנה מפורשים בידי... ומנוקדים ניקוד חדש בידי חנוך ילון. סדר קהשים הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים—"דביר" תל-אביב, 1956, 437 ע"י. אפשטיין, יעקב נחום הלוי, מבואות לספרות התנאים משנה, תוספתא ומדרשי הלכה. ערוך בידי תלמידו עזרא ציון מלמד. הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס ירושלים, חברת "דביר" תל-אביב, 1957, 774 ע"י.

אראל, שלמה, במעגלי נפש, בעיות הנפש בעולם ובישראל, ספרית דני למדע פופולרי, ספר 54, הוצאת ראובן מס, ירושלים, תשט"ו, 192 ע"י.

אריכא, יוסף, צעדים באש. קורות אשה אחת. הוצאת אגודת הסופרים העברים ליד "דביר", תל-אביב, תשט"ז, 145 ע"י. "יוסף אריכא ממזג בסיפור זה כמה מסגולותיו האופייניות בתיאור תדור כח ורגש של אדם הנאבק על קיומו בסערות-חיים גורליות". אשמך, א., מיכל בת שאול, טרילוגיה דראמאטית. שלשה מחזות מתקופת מלכות שאול ודוד. הוצאת אגודת הסופרים העברים ליד "דביר". 212 ע"י (מנוקד). סדר המחזות: אהבת נעורים, בבית פלטי, המודחת. "הספר עשוי להיקרא כרומן מרתק בזכות העלילה רבת-המתח, הדמויות העזות, השופעות חיות..."